

Józef Władysław Bychowiec – życie i twórczość

Streszczenie

Józef Bychowiec był polskim filozofem żyjącym w latach 1778 - 1845. Zasłynął on głównie jako tłumacz i popularyzator prac Immanuela Kanta, który stanowił dla niego inspirację przez całe życie. W jej wyniku, już jako młody człowiek, Bychowiec przygotował trzy przekłady pism królewskiego filozofa, które do dziś dzień, stanowią nie tylko interesujące źródło, lecz również nie lada zagadkę dla badaczy filozofii polskiej, zwłaszcza gdy idzie o tłumaczenie *Zum ewigen Frieden*, którego rękopis do dziś dzień nie został odnaleziony.

Celem niniejszej rozprawy jest próba przybliżenia postaci Bychowca. Przypomnienie najważniejszych jego dokonań, oraz rzucenie nowego światła na mniej znane, lub dotychczas w ogóle nie kojarzone z tym filozofem kwestie.

Praca składa się z sześciu rozdziałów. Pierwszy z nich zatytułowany jest *Bychowiec jako tłumacz i interpretator Kanta*. Stanowi on opis wczesnego życia naukowego filozofa, ściśle związanego z uniwersytetami niemieckimi, w tym również królewskim, na którym miał on okazję poznać Immanuela Kanta. Rzecz jasna już nie jako wykładowcę, lecz raczej ze strony prywatnej. Sama już ta znajomość jest dosyć istotnym punktem w biografii Bychowca, okazuje się bowiem, że był on właściwie jedynym polskim, profesjonalnym filozofem, który autora słynnych *Krytyk* poznał osobiście.

Drugi rozdział – *Słowo o filozofii z powodu mającej się zaprowadzić Szkoły Głównej w Warszawie, czyli Bychowca rzekome od kantyzmu odejście* – skupia się wokół pracy konkursowej, którą Bychowiec napisał w związku z ogłoszeniem, przez powstający właśnie Królewski Uniwersytet Warszawski, poszukiwań profesorów na katedrę filozofii. Rozdział ten podzielony został na dwie części, z których pierwsza stanowi opracowanie samej rozprawy Bychowca, a druga zajmuje się krytycznym odbiorem pracy, którego najsilniejszym głosem okazuje się być, również omówiona, *Iskierka z uderzenia umysłów prysłiona* autorstwa Franciszka Wigury. Zarzucał on Bychowcowi tytułowe odejście od filozofii reprezentowanej przez Kanta. Niniejszy rozdział dowodzi, dlaczego Wigura racji nie miał. Rozdział trzeci zatytułowany *Bychowiec i filozofia medycyny* zwraca uwagę na późniejsze dzieło omawianego filozofa. Jego przekład i uzupełnienie *Die Kunst Krankheiten Vorzubeugen, Eine Anleitung gesund und lange zu leben* autorstwa Leopolda Fleckesa, stanowi pracę monumentalną. Z tego też powodu rozdział podzielony został na trzy

podrozdziały, które kolejno traktują o poszczególnych częściach *Sztuki zapobiegania chorobom*. Pierwszy, dotyczący oryginalnego przekładu, drugi, skupiający się na dołączonym do całości pisma Kanta (stanowiącego fragment *Sporu Fakultetów*), oraz trzeci, skupiający się już na samodzielnym rozwinięciu tematu przez samego Bychowca.

O ile wydawać by się mogło, że tak duża praca nie może przejść bez echa, to w przypadku omówionej we wcześniejszym rozdziale *Sztuki zapobiegania chorobom* pojawił się właściwie tylko jeden publiczny głos. Spór jaki wynikł za sprawą recenzji Ludwika Szyrmera opisany został w rozdziale czwartym – *Spór wokół sztuki zapobiegania chorobom*. Rozdział ponownie podzielony jest na część poświęconą treści rzekomej recenzji, oraz część, w której omówiona zostaje obrona Bychowca, który kategorycznie się ze swoim oponentem nie zgadzał. Przy okazji tego rozdziału pojawia się również inny, nie związany z filozofią medycyny, wątek. Spór z tak zwaną Koterią Petersburską (Szyrmer był związany z tym środowiskiem), który, jak można odnieść wrażenie, Bychowiec będzie prowadził już do końca życia.

Problematyka opisana w rozdziale piątym – *Śmierć i odrodzenie* – zdaje się powyższą tezę potwierdzać. Rozdział ten skupia się na piśmie wydanym przez Józefa Przeclawskiego (wydawcę „Tygodnika Petersburskiego” – czasopisma związanego z samą Koterią). *Śmierć i odrodzenie*, bo taki właśnie tytuł nosi, stanowić ma autobiografię napisaną przez jego tajemniczego przyjaciela. Ze względu na znaczną mętność i wiele błędów, których doszukał się w tym piśmie Bychowiec, postanawia on przygotować nań swoją odpowiedź, pod tym samym tytułem.

Stanowi ona dogłębną analizę i mocną krytykę treści zawartych w oryginalnej *Śmierci i odrodzeniu*. Bychowiec przypuszczalnie nigdy nie ukończył tego pisma. Dostępne fragmenty zostały opublikowane dopiero w roku 2017.

Ostatni rozdział pracy stanowi przegląd innych dostępnych rękopisów, które zostały po Józefie Bychowcu. *Pozostałe rękopisy Bychowca ze zbioru w Bibliotece Jagiellońskiej* to przegląd nieopisanych do tej pory w niniejszej rozprawie doktorskiej fragmentów odnalezionych w tak zwanej „Tece Kirkora”, z których na szczególną uwagę zasługują zwłaszcza przekłady kazań (głównie francuskich) dotyczących zagadnienia opatrności, projekt słownika wyrazów filozofii Bronisława Trentowskiego oraz krótki esej *Kant*, który może być pierwszym samodzielnym, polskim artykułem dotyczącym tego słynnego filozofa. Całość pracy kończy krótkie zakończenie, mające na celu raz jeszcze dookreślić cele pracy oraz podkreślić jego istotną rolę w polskiej filozofii, wynikającą nie tylko ze względu na jego